

Politik for samfundsansvar samt integration af bæredygtighed i investeringsbeslutningerne

Opdateret: December 2023

1. Formål

Denne politik sætter rammerne vedrørende Fondsmæglerselskabets StockRate Asset Managements A/S ('StockRate') arbejde med integration af miljømæssige, sociale og ledelsesmæssige hensyn i forbindelse med porteføljeforvaltning og -rådgivning, som udøves for individuelle kunder, ligesom den sætter rammerne for den porteføljeforvaltning, der sker i Investeringsforeningen StockRate, Kapitalforeningen SDG Invest og Kapitalforeningen StockRate.

Det skal bemærkes, at de ovennævnte foreninger, hvor StockRate er porteføljeforvalter, også har selvstændige politikker for samfundsansvar og integration af bæredygtighed samt politikker for udøvelse af stemmerettigheder, som StockRate integrerer i den løbende porteføljeforvaltning af foreningernes porteføljer.

2. Retsgrundlag

Politikken fastlægger StockRate integration af bæredygtighedsrisici i investeringsbeslutninger.

Politikken er fastlagt indenfor rammerne af EUforordning om bæredygtighedsrelaterede oplysninger i sektoren for finansielle tjenesteydelser (disclosureforordningen), og forordning om fastlæggelse af ramme til at fremmer bæredygtige investeringer (taksonomiforordningen).

Politikken er endvidere tilrettelagt efter retningslinjerne i UN Global Compact, som udgør ti principper indenfor menneskerettigheder, arbejdstagerrettigheder, klima, miljø og anti-korruption. Herudover indgår FN's principper for ansvarlig investering, verdensmål og klimaaftaler samt verdenserklæringen for menneskerettigheder i politikfastlæggelsen.

3. Udøvelse af bæredygtighedspolitikken

StockRate har fastlagt denne politik. StockRate er ansvarlig for at politikken indgår i porteføljeforvaltningen.

StockRate's bestyrelse drøfter regelmæssigt investeringsstrategien, herunder rapportering om og udøvelse af bæredygtighedspolitikken.

4. Integration af bæredygtighed i investeringsstrategien

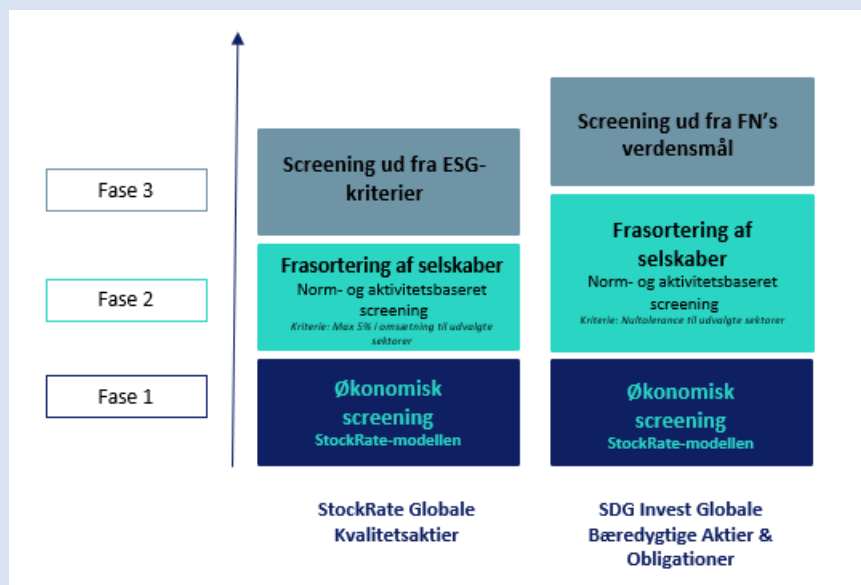
StockRate lægger stor vægt på, at de selskaber, vi investerer i, opfører sig ordentligt og agerer ansvarligt. Vi mener nemlig, at der er fremtid og langsigtet økonomisk fornuft i at gøre tingene på den rigtige måde, og at vi har et ansvar for den verden, vi efterlader til vores børn og kommende generationer.

Hos os går bæredygtighed og afkast hånd-i-hånd, når du investerer i nogle af verdens økonomisk stærkeste selskaber, der opfører sig ordentligt og agerer ansvarligt.

Bæredygtighedshensyn er i investeringsstrategien operationaliseret ud fra tre parametre, der sammenfatter de respektive grupper af bæredygtighedsrisici og betegnes som ESG:

- E (environmental, dvs. hensyn til klima og miljø, etc.),
- S (social, dvs. hensyn til menneske- og arbejdstagerrettigheder, etc.)
- G (governance, dvs. hensyn til god og ordentlig virksomhedsledelse, etc.).

Bæredygtighedsrisici skal forstås som en miljømæssig, social eller ledelsesmæssig begivenhed, som kan have en faktisk eller potentiel negativ virkning på investeringens værdi, hvis begivenheden opstår. Risiciene varierer fra sektor til sektor, og risiciene kan have negativ indvirkning på værdien af de investeringer, der foretages på vegne af kunder som led i den skønsmæssige porteføljepleje eller i forbindelse med investeringsrådgivningen.

AKTIER:

- Vores nøgletalsbaserede udvælgelse af aktier er tillagt en normbaseret og aktivitetsbaseret screening af de selskaber, som vi investerer i.
- Som tillæg til den norm- og aktivitetsbaserede screening, foretages der på individuelle aktieporteføljer og i aktieporteføljerne i StockRate Invest endvidere en screening ud fra ESG-kriterier.
- I Kapitalforeningen SDG Invest bliver der på aktieporteføljen endvidere foretaget en dybdegående screening ud fra FN's verdensmål, som også indeholder en mere restriktiv norm- og aktivitetsbaseret screening.

OBLIGATIONER:

- Individuelle obligationsporteføljer og Kapitalforeningen StockRate Obligationer er i øjeblikket ikke underlagt screening af bæredygtighedsfaktorer.
- I Kapitalforeningen SDG Invest bliver der på obligationsporteføljen foretaget en norm- og aktivitetsbaseret screening, og hvor der yderligere foretages en dybdegående screening ud fra FN's verdensmål.

4.1 Normbaseret screening

StockRate foretager ikke investering eller yder rådgivning om køb af aktier i selskaber, der bevidst og gentagne gange bryder regler fastsat af nationale myndigheder på de markeder, hvor virksomheden arbejder.

StockRateinvestorerer ikke i virksomheder i lande, der er genstand for handelsblokade, der er vedtaget af FN eller EU, og er tiltrådt af Danmark. Endvidere udelukkes investering i virksomheder, hvor der kendskab til involvering i korruption eller bestikkelse.

Relevante portefølgers investeringer gennemgår løbende en normbaseret screening, der har til formål at sikre, at porteføljen og dens investeringer ikke bryder med til enhver tid gældende konventioner, sådan som overordnet fastsat af UN Global Compact (vedlagt tillige med UN Principles for Responsible Investment samt UN Human Rights Convention som bilag). Dette betyder, at porteføljerne skal tage hensyn til følgende forhold:

MENNESKERETTIGHEDER:

Selskaberne i porteføljen skal understøtte og respektere beskyttelsen af menneskerettigheder, og skal afvises hvis der sker krænkelse af menneskerettigheder.

ARBEJDSTAGERRETTIGHEDER:

Selskaberne i porteføljen skal respektere organisations- og forhandlingsfrihed, afvise tvangsarbejde, børnearbejde samt enhver form for diskrimination.

KLIMA OG MILJØ:

Selskaberne skal understøtte forsigtighed og løsningsinitiativer overfor klima- og miljøudfordringer samt tilskynde udvikling af klima- og miljøvenlige teknologier.

ANTI-KORRUPTION:

I selskaberne skal der arbejdes aktivt mod enhver form for korruption, bestikkelse, etc.

4.2 Aktivitetsbaseret screening (eksklusion)

De porteføljer, hvor StockRate foretager skønmæssig porteføljepleje og investeringsrådgivning gennemgår løbende en aktivitetsbaseret screening, der har til formål at ekskludere selskaber, der har mere end 5% i omsætning indenfor følgende sektorer:

TOBAK

Selskaber der har produktion af tobak.

HASARDSPIL

Selskaber der er involveret i produktion og distribution af hasardspil.

VÅBEN

Selskaber der er involveret i produktion og distribution af våben, herunder kontroversielle våben som klyngebomber, antipersonel-miner, atomvåben og biologiske og kemiske våben.

PORNOGRAFI

Selskaber der er involveret i produktion og distribution af pornografi.

FOSSILE BRÆNDSTOFFER

Selskaber der opererer indenfor udvinding og energiproduktion baseret på fossile brændstoffer.

Virksomheder, der har et eller flere af nævnte områder som deres hovedaktivitet, vil ikke kunne indgå i diskretionære porteføljer. Selskaber, der er underleverandører til de udelukkede virksomheder, er ikke omfattet af eksklusionen.

5. Screening ud fra bæredygtighedsudvælgelseskriterier

Som tillæg til den norm- og aktivitetsbaserede screening, foretages der på individuelle aktieporteføljer og i aktieporteføljerne i Investeringsforeningen StockRate Invest endvidere en screening ud fra nogle udvalgte bæredygtighedsudvælgelseskriterier.

Investeringsforeningen StockRate Invest fremmer sociale, miljømæssige og ledelsesmæssige karakteristika, og er karakteriseret som et artikel 8 produkt i henhold til Disclosuresforordningen.

StockRate benytter et eksternt analysebureau til ESG-data, herunder ESG Risk Rating, til brug for analyse af investeringer. Data relateret til ESG-faktorer anvendes som identifikation, monitorering og prioritering af de enkelte porteføljers bæredygtighedsrisici i forhold til forskellige instrumenter i afdelingernes porteføljer.

På individuelle aktieporteføljer og i aktieporteføljerne i Investeringsforeningen StockRate Invest foretages der screening ud fra følgende ESG-kriterier:

INTEGRATION AF ESG RISICI (MINIMUMSKRAV TIL SELSKABERNES ESG RATING)

Alle aktier i porteføljerne monitoreres løbende for deres ESG Risk Rating. I forbindelse med den løbende porteføljepleje, hvor aktierne sædvanligvis vurderes i forhold til alternative investeringsmuligheder i forhold til afkast- og risikoforventninger, indgår også den enkelte akties ESG Risk Rating i relevant omfang.

Vores porteføljer kan være underlagt et minimumskrav til ESG Risk Rating. Opfyldelsen heraf indgår i så fald i den samlede beslutningsproces omkring porteføljesammensætning og udskiftning af porteføljeaktier.

I fastsættelsen af minimumskrav til ESG Risk Rating indgår en vurdering af det for porteføljen ønskede niveau for eksponering til bæredygtighedsrisici, hvilket skal afvejes løbende i forhold til den konkrete portefølje.

Ved investering i markeder, hvor der alene foreligger et begrænset ESG-datagrundlag, eks. markeder beliggende i emerging markets, anvendes ovenstående retningslinjer med de tilpasninger, som måtte være nødvendige.

REDUKTION AF CO₂

Porteføljerne skal løbende reducere sit CO₂-aftryk. Porteføljens gennemsnitlige CO₂-aftryk sammenlignes med Parisaftalens langsigtede mål om klimaneutralitet for at vurdere, om reduktionen er tilstrækkelig for porteføljen.

6. Screening ud fra FN's verdensmål

StockRate er porteføljeforvalter for Kapitalforeningen SDG Invest, som har afdelinger med bæredygtige investeringsformål. Foreningen har for hvert individuelt produkt formuleret bæredygtige investeringsformål, som StockRate inddrager i den løbende porteføljeforvaltning. Afdelingerne i Kapitalforeningen SDG Invest er karakteriseret som artikel 9 produkter i henhold til disclosuresforordningen.

Aktier og obligationer i porteføljerne screenes ud fra en tilgang til bæredygtighed, inspireret af FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling, og vægter at porteføljevirksohederne har en positiv indvirkning både på klima og miljø samt på sociale forhold. Disse produkter har et bæredygtigt

investeringsformål, om at porteføljen skal bidrage til opnåelsen af Paris-aftalens målsætning om at begrænse global temperaturstigning til 1,5 grader.

Der foretages løbende monitorering og rapportering af porteføljernes bæredygtige investeringsformål, herunder mål for definerede bæredygtighedsindikatorer, således at StockRate kan foretage en aktiv stillingtagen til porteføljens investeringsformål, og hermed inddrage formålet aktivt i den løbende porteføljeforvaltning. Det skal bemærkes, at foreningen indhenter ekstern assistance i forhold til den løbende bæredygtighedscreening, analyse og afrapportering.

Der henvises til foreningens politik for bæredygtighed og aktivt ejerskab.

7. Påvirkningen af bæredygtighedsrisici

De bæredygtighedsrisici som kundernes porteføljer er påvirket af, er afgrænset til relevante risici, som gør sig gældende for selskaber på de globale aktiemarkeder og indenfor afdelingernes benchmark.

Det kan ud fra ovenstående bæredygtighedsfaktorer omfatte et betydeligt antal af finansielle risici. Det kan bl.a. omfatte finansielle risici ved miljøforringelser og klimaforandringer, hvor navnlig transitionsrisici, der skal adressere klima- og miljørelaterede udfordringer ved eks. reguleringsmæssige tiltag, kan påvirke værdien af et selskab indenfor CO₂ intensive sektorer, såsom transport, industri og forbrugsvarer.

Sociale forhold kan ved tilsidesættelse af bl.a. menneske- og arbejdstagerrettigheder påvirke investeringerne negativt, om end der foretages normbaseret screening, der skal begrænse risikoen herfor. Ledelsesrelaterede forhold kan også påvirke værdien af aktierne i porteføljerne, hvis selskabernes ledelser eksempelvis ikke sikrer behørig overholdelse af lovgivningen eller skatteforhold, eller hvis selskaberne bliver udsat for skadegørende hændelser, der påvirker driften af selskabet og dermed markedsværdien af investeringen.

Bæredygtighedsrisiciene er dermed knyttet til den enkelte porteføljes investeringsunivers, herunder sektorspecifikke bæredygtighedsrisici.

8. Måling og rapportering af bæredygtighedsfaktorerens indvirkning

StockRate foretager løbende målinger af de enkelte porteføljes ESG-Score. ESG-Scoren fokuserer på bæredygtighedsrisici, der kan påvirke værdien af investeringerne negativt. Målingerne sker gennem data indsamlet af det anerkendte internationale analysebureau Sustainalytics, der igen baserer sig på de enkelte selskabers rapportering på området.

Rapporteringen begrænses i sagens natur af tilgængelighed af data for den enkelte porteføljeverksamhed.

For hver virksomhed opgør Sustainalytics en separat ESG Risk Rating. Denne rating fokuserer på porteføljernes eksponeringer mod bæredygtighedsrisici og virksomhedens håndtering heraf. Det sammenlægges herefter i en såkaldt ESG-score for de enkelte porteføljer. Disse data sammenholdes med eventuelle måltal der er opsat for de enkelte porteføljer.

Såfremt en portefølje ikke opfylder sit måltal eller sine intervaller, iværksættes relevante tiltag til imødegåelse heraf. Disse tiltag kan være porteføljeomlægninger, eller dialog med den pågældende virksomhed omkring forbedringer i virksomhedens håndtering af bæredygtighedsrisici.

Endvidere opgøres for hver virksomhed CO₂-nøgletal, som angiver porteføljens belastning af miljøet i forhold til relevante mål, ligesom der foretages en opgørelse af virksomhedernes direkte og indirekte udledning af drivhusgasser.

På de produkter som StockRate rådgiver om, sker der særskilt rapportering i henhold til disclosereforordningen.

9. Dialog med investeringsvirksomheder

Såfremt et selskab der indgår i porteføljerne, opnår en ESG-score, som er ringere end den tærskelværdi, som kan være fastsat, eller der opstår en selskabsbegivenhed, som gør at grundlaget for virksomhedens inklusion i den enkelte portefølje bortfalder, vil sagen blive vurderet af selskabet.

I hvert tilfælde vurderes det konkret, om investeringen bør afhændes, eller om en dialog med selskabet vil være hensigtsmæssigt. Dialogen kan evt. ske i samarbejde med andre investorer med en tilsvarende politik på området. Hvis der indgås en dialog med virksomheden, foretages der en konkret vurdering af, om virksomhedens svar kan anses for tilfredsstillende og begrundet fastholdelse af investeringen, eller om dialogen giver anledning til at afhænde investeringen.

Der henvises i øvrigt til StockRate's politik for aktivt ejerskab og udøvelse af stemmerettigheder.

Herudover er der i SDG Invest særskilt politik vedrørende aktivt ejerskab og udøvelse af stemmerettigheder.

10. Overholdelse af internationale standarder og branchemålsætninger

Nogle kunder kan have formuleret hensigter om overholdelse af internationale standarder og branchemålsætninger knyttet til bæredygtighed indenfor en fastlagt tidshorisont.

Sådanne formulerede hensigter indgår i den monitorering, rapportering og porteføljestyling, som er fastlagt i denne politik om bæredygtighed.

10.1 Målsætningskonflikter mellem afkast og bæredygtighed

StockRate vurderer løbende om nærværende politik for bæredygtighed og samfundsansvar indebærer en målsætningskonflikt i forhold til andre målsætninger hos StockRate's kunder, herunder fx afkastforventninger, investeringsrisici eller omkostninger.

Vurderingen er som udgangspunkt, at StockRates politik for bæredygtighed ikke vil indebære nogen langsigtet, hverken negativ eller positiv effekt på afkast eller investeringsrisici.

Det er dog i sagens natur en vurdering, der er forbundet med usikkerhed. Konklusionerne i foreliggende akademiske studier heraf, giver ikke mulighed for entydige konklusioner med tilfredsstillende statistisk sikkerhed.

Det er flere mulige effekter, som trækker i forskellig retning i forhold til afkastet. På kort sigt kan virksomheder med lav ESG score og/eller i ekskluderede brancher blive fravalgt af investorerne, og dermed risikere at opleve en ringere kursudvikling. Omvendt kan der være belæg for en antagelse om, at pres fra omverdenen på virksomheder med lav ESG-score vil få disse til at ændre adfærd i positiv retning og dermed igen få en større investorskare. Herudover kan der på længere sigt være en tilbøjelighed til, at virksomheder i fravalgte sektorer, som følge af denne ringere kursudvikling vil operere med bedre nøgletal i forhold til kursen og dermed give et højere afkast.

Vores vurdering er dermed, at der ikke foreligger økonomiske begrundelser for, at virksomheder med lav ESG score eller indenfor ekskluderede brancher skulle være mere investeringsmæssigt interessante i et langsigtet forløb end virksomheder, der ligger indenfor investeringsuniverset.

På omkostningssiden kan det være tilfældet, at bæredygtighedspolitikens udførelse har en omkostning, der som øvrige omkostninger vil fragå investorernes afkast. Det er dog direktionens vurdering, at denne omkostning vil være af begrænset størrelse.

11. Bæredygtighed og aflønningspolitik

StockRate ansatte og bestyrelsesmedlemmer er forpligtede til at overholde nærværende politik, og har ingen resultatafhængig aflønning, som direkte eller indirekte vil kunne incitament påvirke beslutningsprocesser omkring bæredygtighed.

12. Ajourføring af politikken

I henhold til disclosureforordningen ajourføres politikken løbende og mindst en gang årligt. Denne version af politikken er en opdatering af StockRate's politik fra marts 2023. Politikken er ændret, som følge af at Investeringsforeningen StockRate, hvor StockRate er investeringsforvalter, har defineret sin investeringsstrategi om at fremme miljømæssige, sociale og ledelsesmæssige karakteristika.

Bilag 1: UN Global Compact 10 principper:

Human Rights

Principle 1: Businesses should support and respect the protection of internationally proclaimed human rights; and

Principle 2: make sure that they are not complicit in human rights abuses.

Labour

Principle 3: Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;

Principle 4: the elimination of all forms of forced and compulsory labour;

Principle 5: the effective abolition of child labour; and

Principle 6: the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.

Environment

Principle 7: Businesses should support a precautionary approach to environmental challenges;

Principle 8: undertake initiatives to promote greater environmental responsibility; and

Principle 9: encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.

Anti-Corruption

Principle 10: Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.

Bilag 2: UN Principles for Responsible Investment

Principle 1:

We will incorporate ESG issues into investment analysis and decision-making processes.

Principle 2:

We will be active owners and incorporate ESG issues into our ownership policies and practices.

Principle 3:

We will seek appropriate disclosure on ESG issues by the entities in which we invest.

Principle 4:

We will promote acceptance and implementation of the principles within the investment industry.

Principle 5:

We will work together to enhance our effectiveness in implementing the principles.

Principle 6:

We will each report on our activities and progress towards implementing the principles.

Bilag 3: UN Human Rights Convention

Artikel 1.

Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed, og de bør handle mod hverandre i en broderskabets ånd.

Artikel 2.

Enhver har krav på alle de rettigheder og friheder, som nævnes i denne erklæring, uden forskelsbehandling af nogen art, for eksempel på grund af race, farve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social oprindelse, formueforhold, fødsel eller anden samfundsmæssig stilling.

Der skal heller ikke gøres nogen forskel på grund af det lands eller områdes jurisdiktionsforhold eller politiske eller internationale stilling, til hvilket en person hører, hvad enten dette område er uafhængigt, under formynderskab eller er et ikke selvstyrende område, eller dets suverænitet på anden måde er begrænset.

Artikel 3.

Enhver har ret til liv, frihed og personlig sikkerhed.

Artikel 4.

Ingen må holdes i slaveri eller trældom; slaveri og slavehandel under alle former skal være forbudt.

Artikel 5.

Ingen må underkastes tortur eller grusom, umenneskelig eller vanærende behandling eller straf.

Artikel 6.

Ethvert menneske har overalt i verden ret til at blive anerkendt som rets subjekt.

Artikel 7.

Alle er lige for loven og har uden forskelsbehandling af nogen art lige ret til lovens beskyttelse. Alle har ret til lige beskyttelse mod enhver forskelsbehandling i strid mod denne erklæring og mod enhver tilskyndelse til en sådan forskelsbehandling.

Artikel 8.

Enhver har ret til en fyldestgørende oprejsning ved de kompetente nationale domstole for handlinger, der krænker de fundamentale rettigheder, som forfatningen eller loven giver vedkommende.

Artikel 9.

Ingen må underkastes vilkårlig anholdelse, tilbageholdelse eller landsforvisning.

Artikel 10.

Enhver har under fuld ligeberettigelse krav på en retfærdig og offentlig behandling ved en uafhængig og upartisk domstol, når der skal træffes en afgørelse med hensyn til hans rettigheder og forpligtelser og med hensyn til en hvilken som helst mod ham rettet strafferetlig anklage.

Artikel 11.

1. Enhver, der anklages for et strafbart forhold, har ret til at blive anset for uskyldig, indtil hans skyld er godtgjort i henhold til lov ved en offentlig retshandling, hvorunder han har fået alle de garantier, der er fornødne for hans forsvar.
2. Ingen må anses for skyldig i noget strafbart forhold på grund af nogen handling eller undladelse, der ikke i henhold til national eller international ret var strafbar på det tidspunkt, da den blev begået. Der skal heller ikke kunne idømmes strengere straf end fastsat på den tid, da det strafbare forhold blev begået.

Artikel 12.

Ingen må være genstand for vilkårlig indblanding i private forhold, familie, hjem eller korrespondance, ej heller for angreb på ære og omdømme. Enhver har ret til lovens beskyttelse mod sådan indblanding eller angreb.

Artikel 13.

1. Enhver har ret til at bevæge sig frit og til frit at vælge opholdssted inden for hver stats grænser.
2. Enhver har ret til at forlade et hvilket som helst land, herunder sit eget, og til at vende tilbage til sit eget land.

Artikel 14.

1. Enhver har ret til i andre lande at søge og få tilstået asyl mod forfølgelse.
2. Denne ret må ikke påberåbes ved anklager, der virkelig hidrører fra ikke-politiske forbrydelser eller fra handlinger i strid med De forenede Nationers formål og principper.

Artikel 15.

1. Enhver har ret til en nationalitet.
2. Ingen må vilkårligt berøves sin nationalitet eller nægtes ret til at skifte nationalitet.

Artikel 16.

1. Uden begrænsninger af racemæssige, nationalitetsmæssige eller religiøse grunde har mænd og kvinder, der har nået myndighedsalderen, ret til at gifte sig og at stifte familie. De har krav på lige rettigheder med hensyn til indgåelse af ægteskab, under ægteskabet og ved dets opløsning.
2. Ægteskab skal kun kunne indgås med begge parter frie og fulde samtykke.
3. Familien er samfundets naturlige og fundamentale enhedsgruppe og har krav på samfundets og statens beskyttelse.

Artikel 17.

1. Enhver har ret til at eje ejendom såvel alene som i fællesskab med andre.
2. Ingen må vilkårligt berøves sin ejendom.

Artikel 18.

Enhver har ret til tanke-, samvittigheds- og religionsfrihed; denne ret omfatter frihed til at skifte religion eller tro og frihed til enten alene eller i fællesskab med andre, offentligt eller privat, at give udtryk for sin religion eller tro gennem undervisning, udøvelse, gudsdyrkelse og overholdelse af religiøse forskrifter.

Artikel 19.

Enhver har ret til menings- og ytringsfrihed; denne ret omfatter frihed til at hævde sin opfattelse uden indblanding og til at søge, modtage og meddele oplysning og tanker ved et hvilket som helst meddelelsesmiddel og uanset landegrænser.

Artikel 20.

1. Alle har ret til under fredelige former frit at forsamles og danne foreninger.
2. Ingen kan tvinges til at være medlem af en forening.

Artikel 21.

1. Enhver har ret til at deltage i sit lands styre enten direkte eller gennem frit valgte repræsentanter.
2. Enhver har ret til lige adgang til offentlige embeder og hverv i sit land.
3. Folkets vilje skal være grundlaget for regeringens myndighed; denne vilje skal tilkendes gives gennem periodiske og virkelige valg med almindelig og lige valgret og skal udøves gennem hemmelig afstemning eller tilsvarende frie afstemningsmåder.

Artikel 22.

Enhver har som medlem af samfundet ret til social tryghed og har krav på, at de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, der er uundværlige for hans værdighed og hans personligheds frie udvikling, gennemføres ved nationale foranstaltninger og internationalt samarbejde og i overensstemmelse med hver stats organisation og hjælpemidler.

12 —

Artikel 23.

1. Enhver har ret til arbejde, til frit valg af beskæftigelse, til retfærdige og gunstige arbejdsvilkår og til beskyttelse mod arbejdsløshed.
2. Enhver har uden forskel ret til lige løn for lige arbejde.
3. Enhver, der arbejder, har ret til et retfærdigt og gunstigt vederlag, der sikrer ham selv og hans familie en menneskeværdig tilværelse, og om fornødent tillige til andre sociale beskyttelsesforanstaltninger.
4. Enhver har ret til at danne og indtræde i fagforeninger til beskyttelse af sine interesser.

Artikel 24.

Enhver har ret til hvile og fritid, herunder en rimelig begrænsning af arbejdstiden, og til periodisk ferie med løn.

Artikel 25.

1. Enhver har ret til en sådan levemåde, som er tilstrækkelig til hans og hans families sundhed og velvære, herunder til føde, klæder, bolig og lægehjælp og de nødvendige sociale goder og ret til tryghed i tilfælde af arbejdsløshed, sygdom, uarbejdsdygtighed, enkestand, alderdom eller andet tab af fortjenstmulighed under omstændigheder, der ikke er selvforskyldt.
2. Mødre og børn har krav på særlig omsorg og hjælp. Alle børn skal, hvad enten de er født i eller uden for ægteskab, have den samme sociale beskyttelse.

Artikel 26.

1. Enhver har ret til undervisning. Undervisningen skal være gratis, i det mindste på de elementære og grundlæggende trin. Elementær undervisning skal være obligatorisk. Teknisk og faglig uddannelse skal gøres almindelig tilgængelig for alle, og på grundlag af evner skal der være lige adgang for alle til højere undervisning.

2. Undervisningen skal tage sigte på den menneskelige personligheds fulde udvikling og på at styrke respekten for menneskerettigheder og grundlæggende friheder. Den skal fremme forståelse, tolerance og venskab mellem alle nationer og racemæssige og religiøse grupper, og den skal fremme De Forenede Nationers arbejde til fredens bevarelse.
3. Forældre har første ret til at vælge den form for undervisning, som deres børn skal have.

Artikel 27.

1. Enhver har ret til frit at deltage i samfundets kulturelle liv, til kunstnydelse og til at blive delagtiggjort i videnskabens fremskridt og dens goder.
2. Enhver har ret til beskyttelse af de moralske og materielle interesser, der hidrører fra en hvilken som helst videnskabelig, litterær eller kunstnerisk frembringelse, som vedkommende har skabt.

Artikel 28.

Enhver har krav på en social og international orden, i hvilken de i denne erklæring nævnte rettigheder og friheder fuldt ud kan virkeliggøres.

Artikel 29.

1. Enhver har pligter over for samfundet, der alene muliggør personlighedens frie og fulde udvikling.
2. Under udøvelsen af sine rettigheder og friheder er enhver kun underkastet de begrænsninger, der er fastsat i loven alene med det formål at sikre skyldig anerkendelse af og hensyntagen til andres rettigheder og friheder og med det formål at opfylde de retfærdige krav, som moralen, den offentlige orden og det almene vel stiller i et demokratisk samfund.
3. Disse rettigheder og friheder må i intet tilfælde udøves i strid med De forenede Nationers formål og principper.

Artikel 30.

Intet i denne erklæring må fortolkes som givende nogen stat, gruppe eller enkeltperson hjemmel til at indlade sig på nogen virksomhed eller foretage nogen handling, der tilsigter at nedbryde nogen af de heri opregnede rettigheder og friheder.